

Zbierka súdnych rozhodnutí

NÁVRHY GENERÁLNEHO ADVOKÁTA
ANTHONY COLLINS
prednesené 13. júla 2023¹

Vec C-646/21

K,

L

proti

Staatssecretaris van Justitie en Veiligheid

[návrh na začatie prejudiciálneho konania, ktorý podal Rechtbank Den Haag, zittingsplaats 's-Hertogenbosch (súd v Haagu zasadaajúci v 's-Hertogenboschi, Holandsko)]

„Návrh na začatie prejudiciálneho konania – Spoločná politika v oblasti azylu a doplnkovej ochrany – Následné žiadosti o medzinárodnú ochranu – Smernica 2011/95/EÚ – Článok 10 ods. 1 písm. d) – Dôvody prenasledovania – Príslušnosť k určitej sociálnej skupine – Štátni príslušníci tretej krajiny, ktorí strávili značnú časť tej fázy svojho života, v ktorej sa buduje identita jednotlivcov, v členskom štáte – Európske hodnoty, normy a spôsob správania – Rodová rovnosť – Ženy a dievčatá porušujúce pravidlá spoločenského správania v krajine pôvodu – Najlepší záujem dieťaťa“

I. Úvod

1. Tieto návrhy sa týkajú žiadostí o medzinárodnú ochranu podaných K a L, teda dvoma dospievajúcimi dievčatami z Iraku², ktoré päť rokov žili v Holandsku, zatiaľ čo prebiehalo preskúmanie prvých žiadostí ich rodiny o medzinárodnú ochranu. V tomto období boli súčasťou spoločnosti, ktorá si váži rodovú rovnosť, a prebrali hodnoty, normy a spôsob správania svojich rovesníkov. Vo svojich následných žiadostiach o medzinárodnú ochranu³, ktoré Staatssecretaris van Justitie en Veiligheid (štátny tajomník pre spravodlivosť a bezpečnosť, Holandsko) zamietol ako zjavne nedôvodné⁴, žalobkyne tvrdia, že ak sa vrátia do Iraku, nebudú schopné prispôsobiť sa hodnotám, normám a spôsobu správania, ktoré ženám a dievčatám nepriznávajú slobody, ktoré požívali v Holandsku a ktorých vyjadrenie by ich vystavilo riziku prenasledovania. Položené prejudiciálne otázky sa týkajú toho, či osoby v situácii žalobkyň môžu byť oprávnené na

¹ Jazyk prednesu: angličtina.

² V týchto návrhoch ich označujem ako „žalobkyne“.

³ Žiadosti zo 4. apríla 2019. Podľa článku 2 písm. q) smernice Európskeho parlamentu a Rady 2013/32/EÚ z 26. júna 2013 o spoločných konaniach o poskytovaní a odnímaní medzinárodnej ochrany (Ú. v. EÚ L 180, 2013, s. 60) „následná žiadosť“ znamená ďalšiu žiadosť o medzinárodnú ochranu podanú po prijatí konečného rozhodnutia o predchádzajúcej žiadosti, a to vrátane prípadov, keď žiadateľ svoju žiadosť výslovne vzal späť, a prípadov, keď rozhodujúci orgán po konkludentnom späťvzatí žiadosti túto žiadosť zamietol v súlade s článkom 28 ods. 1 tejto smernice.

⁴ Rozhodnutia z 21. decembra 2020, proti ktorým bola podaná žaloba 28. decembra 2020 a ktoré vnútroštátny súd prejednal 17. júna 2021.

medzinárodnú ochranu z dôvodu príslušnosti k určitej sociálnej skupine v zmysle článku 10 ods. 1 písm. d) smernice 2011/95/EÚ⁵ a ako možno pri posudzovaní žiadostí o medzinárodnú ochranu zohľadniť najlepší záujem dieťaťa.

II. Právny rámec

A. Právo Európskej únie

2. Článok 10 smernice 2011/95 s názvom „Dôvody prenasledovania“ stanovuje:

„1. Členské štáty zohľadnia pri posudzovaní dôvodov pre prenasledovanie tieto prvky:

- a) pojem rasy bude zahŕňať najmä činitele farby, pôvodu alebo príslušnosti ku konkrétnej etnickej skupine;
- b) pojem náboženstvo bude zahŕňať najmä zastávanie teistického, neteistického a ateistického presvedčenia, účasť alebo zdržanie sa oficiálnych bohoslužieb v súkromí alebo na verejnosti, sám alebo v spoločnosti iných, iné náboženské úkony alebo prejavy názoru alebo formy osobného alebo spoločného postoja, ktorý je založený na náboženskom presvedčení alebo ktorý je ním nariadený;
- c) pojem občianstva sa neobmedzuje na štátne občianstvo alebo jeho neexistenciu, ale zahŕňa predovšetkým príslušnosť k skupine určenej jej kultúrnou, etnickou alebo lingvistickou identitou, spoločným geografickým alebo politickým pôvodom alebo vzťahom s obyvateľstvom iného štátu;
- d) skupina tvorí určitú sociálnu skupinu najmä v prípade, že:
 - príslušníci tejto skupiny majú prirodzenú charakteristiku alebo spoločný pôvod, ktorý sa nemôže zmeniť, alebo zdieľajú charakteristiku alebo vieru, ktorá je taká základná [alebo presvedčenie, ktoré sú také zásadné – *neoficiálny preklad*] pre identitu alebo vedomie [svedomie – *neoficiálny preklad*], že osoba by nemala byť nútená, aby sa [ich] zriekla, a
 - táto skupina má jednoznačnú [vlastnú – *neoficiálny preklad*] identitu v príslušnej krajine, pretože je vnímaná ako odlišná od okolitej spoločnosti.

V závislosti od okolností v krajine pôvodu môže určitá sociálna skupina zahŕňať skupinu vychádzajúcu zo spoločnej charakteristiky sexuálnej orientácie. Sexuálna orientácia sa nemôže chápať ako orientácia zahŕňajúca činy považované za trestné v súlade s vnútroštátnym právom členských štátov. Aspektom týkajúcim sa rodu vrátane rodovej identity sa venuje náležitá pozornosť na účely určenia príslušnosti k určitej sociálnej skupine alebo zisťovania charakteristík takejto skupiny;

⁵ Smernica Európskeho parlamentu a Rady z 13. decembra 2011 o normách pre oprávnenie štátnych príslušníkov tretej krajiny alebo osôb bez štátneho občianstva mať postavenie medzinárodnej ochrany, o jednotnom postavení utečencov alebo osôb oprávnených na doplnkovú ochranu a o obsahu poskytovanej ochrany (Ú. v. EÚ L 337, 2011, s. 9).

e) pojem politického názoru bude zahŕňať najmä zastávanie určitého názoru, filozofie alebo náboženského presvedčenia [alebo presvedčenia – *neoficiálny preklad*] v záležitosti spojenej s prípadnými aktérmi prenasledovania uvedenými v článku 6 a ich politikami alebo metódami bez ohľadu na to, či tento žiadateľ uplatňoval tento názor, filozofiu alebo náboženské presvedčenie [alebo presvedčenie – *neoficiálny preklad*].

2. Pri posudzovaní, či žiadateľ má oprávnenú obavu z prenasledovania, je nepodstatné, či má žiadateľ skutočne takú rasovú, náboženskú, národnú, sociálnu alebo politickú charakteristiku, ktorá spôsobuje prenasledovanie, za predpokladu, že takáto charakteristika je prisudzovaná žiadateľovi aktérom prenasledovania.“

B. Holandské politické obežníky

3. Podľa prílohy k návrhu na začatie prejudiciálneho konania sa v bode C7.2.8⁶ Vreemdelingencirculaire 2000 (C) [obežník o cudzincoch z roku 2000 (C); ďalej len „obežník o cudzincoch z roku 2000 (C)“] uvádza:

„Základným pravidlom je, že samotný západný štýl života vyvinutý v Holandsku nemôže zakladať postavenie utečenca alebo doplnkovú ochranu. Vyžaduje sa prispôbenie sa zvyklostiam v Afganistane. Možné sú dve výnimky:

- ak žena hodnoverne preukáže, že západný spôsob správania je prejavom náboženského alebo politického presvedčenia,
- ak žena hodnoverne preukáže, že má osobné charakteristiky, ktoré je veľmi náročné alebo v podstate nemožné zmeniť, a že v dôsledku týchto charakteristík má obavy z prenasledovania alebo jej hrozí neľudské zaobchádzanie v Afganistane.“

4. V bode B8.10 Vreemdelingencirculaire 2000 (B) [obežník o cudzincoch z roku 2000 (B)] s názvom „Dievčatá navštevujúce školu, ktoré prijali západný štýl života“, sa stanovuje:

„IND [Immigratie- en Naturalisatiedienst (útvar pre prisťahovalectvo a naturalizáciu, Holandsko; ďalej len „IND“)] udeľuje povolenie na pobyt na určitý čas... dievčatám, ktoré prijali západný štýl života, ak takéto dievča hodnoverne preukázalo, že po návrate do Afganistanu bude podrobené neprimeranému psychosociálnemu tlaku.

IND posudzuje existenciu neprimeraného psychosociálneho tlaku na základe okolností, ktoré musia zahŕňať tieto:

- a) mieru prijatia západného štýlu života dievčaťom;
- b) individuálne humanitárne okolnosti, ktoré musia zahŕňať zdravotné okolnosti (dievčaťa alebo rodinného príslušníka) a úmrtie rodinného príslušníka dievčaťa v Holandsku, a
- c) možnosť účasti na afganskom spoločenskom živote, čo zahŕňa posúdenie zloženia rodiny a prítomnosti vplyvných aktérov (kmeňových či vojenských vodcov), ktorí by dievča ochránili.

⁶ Zatiaľ čo je tento bod súčasťou oddielu s názvom „Usmernenia pre jednotlivé krajiny“, ktorý sa týka Afganistanu, tento návrh na začatie prejudiciálneho konania sa týka žiadateľiek z Iraku.

Pokiaľ ide o písmeno a), IND posudzuje mieru prijatia západného štýlu života na základe týchto okolností:

- dievča má aspoň 10 rokov,
- zdržiavalo sa v Holandsku aspoň osem rokov odo dňa podania prvej žiadosti o azyl na určitý čas do dňa podania žiadosti o riadne povolenie na pobyt na určitý čas, ako sa opisuje v tomto bode, a
- v Holandsku navštevuje školu.

Ak dievča nespĺňa jednu alebo viaceré z týchto požiadaviek, znáša väčšie dôkazné bremeno pri hodnovernom preukazovaní, že by sa jej malo udeliť riadne povolenie na pobyt na určitý čas na základe tejto politiky. ...“

III. Skutkový stav vo veci samej, prejudiciálne otázky a konanie na Súdnom dvore

5. Žalobkyne spolu so svojím otcom, svojou matkou a tetou 29. septembra 2015 opustili Irak. Dňa 7. novembra 2015 podali na holandských orgánoch žiadosti o medzinárodnú ochranu. V tom čase mali žalobkyne 10 a 12 rokov. Raad van State (Štátna rada, Holandsko) 31. júla 2018 ich žiadosti definitívne zamietla. Žalobkyne 4. apríla 2019 podali následné žiadosti o medzinárodnú ochranu, ktoré boli 21. decembra 2020 zamietnuté ako zjavne nedôvodné. Dňa 28. decembra 2020 žalobkyne podali proti týmto rozhodnutiam žaloby na vnútroštátny súd, ktorý tieto žaloby prejednal 17. júna 2021. V čase uvedeného pojednávania mali žalobkyne 15 a 17 rokov a ich nepretržitý pobyt v Holandsku trval päť rokov a sedem a pol mesiaca.

6. Žalobkyne tvrdia, že na základe svojho dlhodobého pobytu v Holandsku v tej fáze svojho života, v ktorej sa buduje identita jednotlivcov, prebrali hodnoty, normy a spôsob správania svojich holandských rovesníkov. V Holandsku zistili, ako slobodne môžu ako dievčatá rozhodovať o svojom živote. Uviedli, že by chceli naďalej samy rozhodovať – tak ako to robili v Holandsku – o tom, či budú mať styky s chlapcami, či budú športovať, študovať, či a s kým uzavrú manželstvo a či budú pracovať mimo domova. Takisto chcú rozhodovať o svojich politických a náboženských názoroch a mať možnosť vyjadriť tieto názory na verejnosti. Keďže by sa po návrate do Iraku nedokázali týchto hodnôt, noriem a spôsobu správania zriecť, žiadajú o medzinárodnú ochranu.

7. Vnútroštátny súd sa domnieva, že hodnoty, normy a spôsob správania, ktoré uvádzajú žalobkyne, v podstate spočívajú v presvedčení o rodovej rovnosti.⁷ Tento súd musí rozhodnúť, či žalobkyne možno považovať za príslušníčky určitej sociálnej skupiny v zmysle článku 10 ods. 1 písm. d) smernice 2011/95, či, kedy a akým spôsobom by mal rozhodujúci orgán v prípade žiadosti o medzinárodnú ochranu zohľadniť najlepší záujem dieťaťa a či by sa mala zohľadniť ujma, ktorú podľa svojich tvrdení žalobkyne utrpeli v dôsledku stresu spôsobeného životom v pretrvávajúcej neistote spojenej s ich pobytom v Holandsku, ako aj hrozbou núteného návratu do ich krajiny pôvodu.

⁷ Návrh na začatie prejudiciálneho konania, bod 23.

8. Vnútroštátny súd preto prerušil konanie a položil Súdnemu dvoru tieto prejudiciálne otázky:

- „1. Má sa článok 10 ods. 1 písm. d) [smernice 2011/95] vykladať v tom zmysle, že západné normy, hodnoty a spôsoby správania, ktoré štátni príslušníci tretej krajiny preberú v dôsledku svojho pobytu na území členského štátu počas podstatnej časti tej fázy svojho života, v ktorej sa buduje ich identita, pričom sa neobmedzene zúčastňujú na spoločenskom živote, sa majú považovať za spoločný pôvod, ktorý sa nemôže zmeniť, resp. za charakteristiky, ktoré sú také zásadné pre identitu, že osoba by nemala byť nútená, aby sa ich zriekla?
2. Ak je odpoveď na prvú otázku kladná, majú sa štátni príslušníci tretích krajín, ktorí – nezávisle od konkrétnych dôvodov – v dôsledku faktického pobytu v členskom štáte počas tej fázy svojho života, v ktorej sa buduje ich identita, prebrali porovnateľné západné normy a hodnoty, považovať za ‚príslušníkov určitej sociálnej skupiny‘ v zmysle článku 10 ods. 1 písm. d) [smernice 2011/95]? Má sa pritom otázka, či ide o ‚určitú sociálnu skupinu... ktorá... má [vlastnú] identitu v príslušnej krajine‘, posudzovať z pohľadu členského štátu, alebo sa to v spojení s článkom 10 ods. 2 [smernice 2011/95] má vykladať v tom zmysle, že smerodajné je, že cudzinec môže preukázať, že v krajine pôvodu je považovaný za súčasť určitej sociálnej skupiny, resp. že mu tam jednoznačne prisudzujú takúto charakteristiku? Je požiadavka, podľa ktorej prijatie západného štýlu života môže odôvodniť postavenie utečenca len vtedy, keď sa zakladá na náboženských alebo politických dôvodoch, zlučiteľná s článkom 10 [smernice 2011/95] v spojení so zásadou zákazu vyhostenia a právom na azyl?
3. Je vnútroštátna právna prax, keď rozhodujúci orgán v rámci posudzovania žiadosti o medzinárodnú ochranu zvažuje najlepší záujem dieťaťa bez toho, aby ho (v každom konaní) najprv konkrétne zistil (resp. dal zistiť), zlučiteľná s právom Únie, najmä s článkom 24 ods. 2 Charty základných práv a slobôd Európskej únie (ďalej len ‚Charta‘) v spojení s článkom 51 ods. 1 Charty? Je odpoveď na túto otázku iná, ak členský štát musí posúdiť žiadosť o povolenie pobytu z riadnych dôvodov a najlepší záujem dieťaťa musí zohľadniť pri rozhodovaní o tejto žiadosti?
4. Akým spôsobom a v akom štádiu posudzovania žiadosti o medzinárodnú ochranu sa musí vo svetle článku 24 ods. 2 Charty zohľadniť a zväžiť najlepší záujem dieťaťa, najmä ujma, ktorú maloletá osoba utrpela v dôsledku dlhodobého faktického pobytu v členskom štáte? Je pritom relevantné, či bol tento faktický pobyt legálny? Má pri zvažovaní najlepšieho záujmu dieťaťa v rámci tohto posudzovania význam, či členský štát o žiadosti o medzinárodnú ochranu rozhodol v lehotách stanovených právom Únie, či nebola splnená už predtým uložená povinnosť návratu a či členský štát opomenul vykonať odsun po tom, ako bolo vydané rozhodnutie o návrate, v dôsledku čoho mohol pokračovať faktický pobyt maloletej osoby v tomto členskom štáte?
5. Je vnútroštátna právna prax, keď sa rozlišuje medzi prvými a následnými žiadosťami o medzinárodnú ochranu v tom zmysle, že pri rozhodovaní o následnej žiadosti o medzinárodnú ochranu sa nezohľadňujú riadne dôvody, vo svetle článku 7 Charty v spojení s článkom 24 ods. 2 Charty zlučiteľná s právom Únie?“
9. Písomné pripomienky predložili žalobkyne, česká, grécka, francúzska, maďarská a holandská vláda, ako aj Európska komisia. Títo účastníci konania a španielska vláda odpovedali na písomné a ústne otázky Súdneho dvora na pojednávaní, ktoré sa konalo 18. apríla 2023.

IV. Analýza

A. Prvá a druhá otázka

10. Prvou a druhou otázkou sa budem zaoberať spoločne, pretože v oboch sa žiada o výklad článku 10 ods. 1 písm. d) smernice 2011/95.

11. Vnútroštátny súd sa v podstate pýta, či štátnych príslušníkov tretích krajín, ktorí žili v členskom štáte počas podstatnej časti tej fázy svojho života, v ktorej sa buduje ich identita, možno považovať za príslušníkov určitej sociálnej skupiny v zmysle článku 10 ods. 1 písm. d) prvej zarážky, pretože majú „spoločný pôvod, ktorý sa nemôže zmeniť“, alebo charakteristiky, ktoré sú „[také zásadné] pre identitu... že osoba by nemala byť nútená, aby sa [ich] zriekla“. Stanovuje sa v tomto ustanovení, že zachovávanie určitých hodnôt môže odôvodniť priznanie medzinárodnej ochrany iba v prípade, že má náboženský alebo politický základ? Akým spôsobom by mal vnútroštátny súd posudzovať, či je splnená podmienka stanovená v článku 10 ods. 1 písm. d) druhej zarážke, teda či skupina má vlastnú identitu v príslušnej krajine, pretože ju okolitá spoločnosť vníma ako odlišnú?

1. Zhrnutie predložených pripomienok

12. Holandská vláda podotýka, že podľa usmernení IND, ktoré vychádzajú z rozsudku Raad van State (Štátna rada)⁸, ženy so západným štýlom života nie sú príslušníkmi určitej sociálnej skupiny. Napriek tomu môžu získať medzinárodnú ochranu, ak: (i) je tento štýl života založený na náboženskom alebo politickom presvedčení, ktoré je zásadné pre ich identitu alebo morálnu integritu; (ii) je pravdepodobné, že aktéri v ich krajine pôvodu ich budú prenasledovať v dôsledku charakteristík, ktoré v podstate nemožno zmeniť, alebo (iii) im v ich krajine pôvodu bude hroziť neľudské zaobchádzanie v zmysle článku 15 písm. b) smernice 2011/95. Pojem politického presvedčenia zásadného pre identitu alebo morálnu integritu, ktorý sa uvádza v prvej podmienke vyššie, sa vykladá široko a zahŕňa aj prenasledovanie žien, ktoré sa neriadia spoločenskými zvyklosťami, náboženskými pravidlami či kultúrnymi normami, ktoré diskriminujú na základe rodu.⁹

13. Česká, grécka, maďarská a holandská vláda zastávajú názor, že argumenty žalobkýň sú založené na uprednostňovaní určitého štýlu života. To nemôže byť dôvodom priznania medzinárodnej ochrany podľa vnútroštátnych pravidiel, ktorými sa preberá smernica 2011/95. Keďže sa žalobkyne počas dlhodobého pobytu na území členského štátu prispôbili životu v tomto štáte, dalo by sa očakávať, že po návrate do svojej krajiny pôvodu sa opätovne prispôbia životu tak, že sa budú riadiť normami a zvyklosťami svojej krajiny pôvodu rovnako ako ostatní obyvatelia. Túžba po určitom štýle života nepredstavuje presvedčenie, ktoré je také zásadné pre identitu alebo svedomie, že osoba by nemala byť nútená, aby sa ho zriekla. Žalobkyne nemajú žiadnu identifikovateľnú spoločnú prirodzenú charakteristiku ani spoločný pôvod, pretože domnelá kategória žien a dievčat, ktoré prebrali západný štýl života, je príliš široká, rôznorodá a abstraktná na to, aby predstavovala jasne vymedzenú sociálnu skupinu na účely článku 10 ods. 1 písm. d) smernice 2011/95. Žalobkyne sa takisto nepokúsili preukázať, prečo alebo akým spôsobom by po návrate do svojej krajiny pôvodu čelili prenasledovaniu.

⁸ Werkinstructie 2019/1 Het beoordelen van asielaanvragen van verwesterde vrouwen (pracovný pokyn 2019/1 o posudzovaní žiadostí žien, ktoré prijali západný štýl života, o azyl).

⁹ Bod C2.3.2 obežníka o cudzincoch z roku 2000 (C).

14. Španielska a francúzska vláda a Komisia nesúhlasia. Zastávajú názor, že dievčatá môžu byť príslušníkmi určitej sociálnej skupiny okrem iného na základe rodu a veku, ktoré predstavujú prirodzené charakteristiky.

15. Španielska vláda vo svojich ústnych pripomienkach tvrdila, že z návrhu na začatie prejudiciálneho konania vyplýva, že žalobkyne nenadobudli len ambíciu finančne alebo kultúrne si zlepšiť postavenie. Presnejšie ich možno opísať ako ženy alebo dievčatá, ktoré prebrali spôsob života, ktorý uznáva ich základné práva a umožňuje im tieto práva požívať. Preto spĺňajú prvú podmienku stanovenú v článku 10 ods. 1 písm. d) smernice 2011/95. To, či je splnená aj druhá podmienka stanovená v tomto ustanovení, teda či daná skupina má vlastnú identitu v príslušnej krajine, závisí od okolností, ktoré sa týkajú ich krajiny pôvodu.

16. Podľa francúzskej vlády skutočnosť, že osoby strávili dlhý čas v členskom štáte, znamená, že majú spoločný pôvod, ktorý sa nemôže zmeniť, alebo spoločné presvedčenie, ktoré je také zásadné pre identitu alebo svedomie, že osoba by nemala byť nútená, aby sa ho zriekla. Ak sa budú jednotlivci s týmito charakteristikami naďalej držať hodnôt, noriem a spôsobu správania, ktoré prevládajú v danom členskom štáte, okolitá spoločnosť v ich krajine pôvodu ich bude vnímať ako príslušníkov samostatnej skupiny. Odpor voči nútenému manželstvu môže napríklad žalobkyne vystaviť prenasledovaniu, pred ktorým ich orgány neochránia.

17. Komisia tvrdí, že presvedčenie o rovnakých právach mužov a žien sa môže považovať za spoločné a zásadné presvedčenie. Ak v krajine pôvodu existujú právne predpisy, ktoré diskriminujú dievčatá a ženy a snažia sa ich neprimerane trestať, keď porušia isté normy a zvyklosti, vyplýva z toho, že týmto osobám hrozí, že ich v danej krajine budú považovať za samostatnú skupinu.

2. Úvodná pripomienka

18. Vnútroštátny súd zdôrazňuje, že prejednávaná vec sa netýka „žien, ktoré prijali západný štýl života“, ako takých.¹⁰ V návrhu na začatie prejudiciálneho konania sa však odkazuje na „západný štýl života“ a „prijatie západného správania“, čo môže odzrkadľovať použitie týchto pojmov v obežníku o cudzincoch z roku 2000 (C). Účastníci konania, ktorí predložili pripomienky, prevažne zastávali názor, že pojmy „ktorý prijal západný štýl života“ a „západný“ sú príliš neurčité na to, aby sa mohli uplatňovať v kontexte žiadostí o medzinárodnú ochranu. S týmito pripomienkami súhlasím. „Východ“ a „západ“ sú rozľahlé a rôznorodé regióny s množstvom náboženských tradícií, morálnych kódexov a hodnôt. Pri neexistencii presného vymedzenia, ktoré Súdnemu dvoru nebolo predstreté, sú pojmy ako „západný štýl života“ a „ženy, ktoré prijali západný štýl života“ do značnej miery bezvýznamné. Ešte škodlivejšie je, že používanie pojmov „východný“ a „západný“ v kontexte morálnych kódexov a hodnôt vytvára falošnú dichotómiu, ktorá je súčasťou rozdeľujúceho dialógu. V týchto návrhoch sa preto používaniu uvedených pojmov vyhýbam.

¹⁰ Návrh na začatie prejudiciálneho konania, bod 25.

3. Posúdenie

a) Prehľad právneho rámca a úvod

19. Dohovor o právnom postavení utečencov podpísaný v Ženeve 28. júla 1951¹¹ (ďalej len „Ženevský dohovor“) nadobudol platnosť 22. apríla 1954. Bol doplnený Protokolom týkajúcim sa právneho postavenia utečencov, ktorý bol uzavretý v New Yorku 31. januára 1967 a nadobudol platnosť 4. októbra 1967.¹² Ženevský dohovor predstavuje základný kameň medzinárodného právneho režimu na ochranu utečencov.¹³ Zatiaľ čo zmluvnými stranami Ženevského dohovoru sú všetky členské štáty, Európska únia ňou nie je.

20. Smernica 2011/95 usmerňuje príslušné orgány členských štátov na základe spoločných pojmov, ktoré sa musia vykladať v súlade so Ženevským dohovorom. Preambula tohto dohovoru podotýka, že Vysoký komisár Organizácie Spojených národov pre utečencov (ďalej len „UNHCR“) má za úlohu dohliadať na uplatňovanie medzinárodných dohovorov zaručujúcich ochranu utečencov. Vzhľadom na funkciu zverenú UNHCR Ženevským dohovorom Súdny dvor konštatoval, že dokumenty UNHCR majú osobitnú relevantnosť pre výklad smernice 2011/95.¹⁴ Uvedená smernica sa má takisto vykladať v súlade s Chartou.¹⁵

21. Medzinárodná ochrana, na ktorú odkazuje smernica 2011/95, sa v zásade musí priznať štátnemu príslušníkovi tretej krajiny alebo osobe bez štátneho občianstva, u ktorých platí, že majú oprávnenú obavu z prenasledovania z rasových, náboženských dôvodov, dôvodov štátnej príslušnosti, z dôvodu zastávania určitého politického názoru alebo príslušnosti k určitej sociálnej skupine (utečenec) alebo čelia reálnemu riziku utrpenia vážneho bezprávia (osoba oprávnená na doplnkovú ochranu) v prípade návratu do svojej krajiny pôvodu.¹⁶

22. V článku 10 smernice 2011/95 sa stanovujú dôvody prenasledovania.¹⁷ Z hľadiska posúdenia toho, či existujú dôvody prenasledovania, sú relevantné všetky prvky uvedené v článku 10 ods. 1 smernice 2011/95. Tieto kategórie sa navzájom nevylučujú.¹⁸ Z použitia výrazov „najmä“ alebo „predovšetkým“ v jednotlivých písmenách daného ustanovenia vyplýva, že aspekty, ktoré sa

¹¹ Zbierka zmlúv Organizácie Spojených národov, zv. 189, 1954, s. 150, č. 2545.

¹² Týmto protokolom sa odstránili časové a geografické obmedzenia Ženevského dohovoru, aby sa nevzťahoval len na osoby, ktoré sa stali utečencami v dôsledku udalostí, ktoré nastali pred 1. januárom 1951, ale aby sa uplatňoval všeobecne.

¹³ Pozri článok 78 ZFEÚ, ktorý sa týka tvorby spoločnej politiky v oblasti azylu, doplnkovej ochrany a dočasnej ochrany v súlade so Ženevským dohovorom a s Protokolom z 31. januára 1967 týkajúcim sa právneho postavenia utečencov. Pozri okrem iného tiež odôvodnenia 3, 4, 14 a 22 až 24 smernice 2011/95.

¹⁴ Rozsudok z 9. novembra 2021, Bundesrepublik Deutschland (Zachovanie celistvosti rodiny) (C-91/20, EU:C:2021:898, bod 56 a citovaná judikatúra).

¹⁵ Odôvodnenie 16 smernice 2011/95 a rozsudok z 5. septembra 2012, Y a Z (C-71/11 a C-99/11, EU:C:2012:518, body 47 a 48 a citovaná judikatúra).

¹⁶ Pozri články 13 a 18 smernice 2011/95 v spojení s vymedzením pojmu „utečenec“ v článku 2 písm. d) tejto smernice a pojmu „osoba oprávnená na doplnkovú ochranu“ v jej článku 2 písm. f). V článku 5 tejto smernice sa okrem iného stanovuje, že uvedené zahŕňa situácie, keď sú oprávnená obava z prenasledovania alebo reálne riziko vážneho bezprávia založené na udalostiach, ktoré sa uskutočnili odvtedy, ako žiadateľ opustil svoju krajinu pôvodu. V návrhu na začatie prejudiciálneho konania sa o výklad tohto ustanovenia nežiada.

¹⁷ Pozri bod 2 vyššie.

¹⁸ Hoci sa v článku 10 ods. 1 písm. d) druhom pododseku uvádza skutočnosť, že „aspektom týkajúcim sa rodu vrátane rodovej identity sa venuje náležitá pozornosť na účely určenia príslušnosti k určitej sociálnej skupine alebo zisťovania charakteristík takejto skupiny“, nebráni to tomu, aby sa aspekty týkajúce sa rodu zväzili v kontexte iných dôvodov prenasledovania podľa článku 10 smernice 2011/95.

v nich uvádzajú, nepredstavujú vyčerpávajúci zoznam. Podľa ustálenej judikatúry napokon platí, že každé rozhodnutie o priznaní alebo zamietnutí priznania postavenia utečenca alebo postavenia osoby s doplnkovou ochranou musí byť založené na individuálnom posúdení.¹⁹

23. UNHCR poznamenal, že pojem „príslušnosť k určitej sociálnej skupine“ uvedený v článku 1A ods. 2 Ženevského dohovoru sa má vykladať evolučne, pričom sa má brať do úvahy rozmanitá a premenlivá povaha skupín v rôznych spoločnostiach, ako aj vývoj medzinárodných noriem v oblasti ľudských práv. Štáty za určité sociálne skupiny na účely tohto dohovoru uznali ženy, rodiny, kmene, profesijné skupiny a homosexuálov. V závislosti od konkrétnych okolností v danej spoločnosti žena môže byť schopná uplatniť si nárok na základe politického názoru (ak štát vníma jej správanie ako politické vyhlásenie, ktoré sa snaží potlačiť), náboženstva (ak je jej správanie založené na náboženskom presvedčení, proti ktorému štát bojuje) alebo príslušnosti k určitej sociálnej skupine.²⁰

24. Na to, aby existovala „určitá sociálna skupina“ na účely článku 10 ods. 1 písm. d) smernice 2011/95, musia byť splnené dve kumulatívne podmienky. Po prvé musia mať príslušníci tejto skupiny „prirodzenú charakteristiku“ alebo „spoločný pôvod, ktorý sa nemôže zmeniť“, alebo spoločnú charakteristiku alebo presvedčenie, ktoré sú „[také zásadné] pre identitu alebo [svedomie], že osoba by nemala byť nútená, aby sa [ich] zriekla“. Tieto prvky sa týkajú toho, čo možno opísať ako vnútorné aspekty skupiny. Po druhé musí mať táto skupina vlastnú identitu v príslušnej krajine, pretože ju okolitá spoločnosť vníma ako odlišnú.²¹ To zahŕňa prvok sociálneho vnímania alebo toho, čo možno opísať ako vonkajšie aspekty skupiny. Na účely tejto veci je „príslušnou krajinou“ krajina pôvodu, teda Irak, a „okolitou spoločnosťou“ je spoločnosť v danej krajine pôvodu.

b) Vnútorné aspekty skupiny

25. Zo znenia článku 10 ods. 1 písm. d) druhého pododseku smernice 2011/95 jasne vyplýva, že pri zisťovaní existencie určitej sociálnej skupiny môže mať význam rod²² a aspekty týkajúce sa rodu. V určitých situáciách môže byť rod dostatočným kritériom na vymedzenie takejto skupiny.²³ Podľa UNHCR sú ženy jasným príkladom sociálnej podskupiny, ktorú vymedzujú prirodzené charakteristiky a s ktorou sa často zaobchádza inak než s mužmi. V niektorých spoločnostiach môžu určitú sociálnu skupinu predstavovať ženy vo všeobecnosti, pretože v porovnaní s mužmi čelia systémovej diskriminácii pri požívaní svojich základných práv.²⁴

¹⁹ Článok 4 smernice 2011/95. Pozri tiež rozsudok zo 4. októbra 2018, Ahmedbekova (C-652/16, EU:C:2018:801, bod 48 a citovaná judikatúra), a UNHCR: *Guidelines on International Protection: Gender-Related Persecution within the context of Article 1A(2) of the 1951 Convention and/or its 1967 Protocol relating to the Status of Refugees*, 2002, bod 7.

²⁰ Pozri UNHCR: *Guidelines on International Protection: „Membership of a particular social group“ within the context of Article 1A(2) of the 1951 Convention and/or its 1967 Protocol relating to the Status of Refugees*, 2002, body 3 a 4.

²¹ Určenie, či sú tieto kumulatívne podmienky splnené so zreteľom na daný skutkový stav, prináleží vnútroštátnemu súdu. Pozri rozsudok zo 4. októbra 2018, Ahmedbekova (C-652/16, EU:C:2018:801, bod 89 a citovaná judikatúra).

²² V smernici 2011/95 sa pojem „rod“ nevymedzuje, no na inom mieste bol vymedzený ako „súbor spoločnosťou vytvorených rolí, vzorov správania, činností a atribútov, ktoré daná spoločnosť považuje za primerané pre ženy a mužov“ [pozri článok 3 písm. c) Dohovoru o predchádzaní násilí na ženách a domácejmu násilíu a o boji proti nemu (ďalej len „Istanbulský dohovor“), ktorý nadobudol platnosť 1. augusta 2014 (*Séria zmlúv Rady Európy* – č. 210)]. Európsky parlament 9. mája 2023 schválil prístupenie Európskej únie k danému dohovoru [pozri tiež stanovisko 1/19 (Istanbulský dohovor) zo 6. októbra 2021, EU:C:2021:832].

²³ Návrhy, ktoré predniesol generálny advokát Richard de la Tour vo veci Intervjuirašt organ na DAB pri MS (Ženské obeť domáceho násilíu) (C-621/21, EU:C:2023:314, bod 73).

²⁴ Pozri UNHCR: *Guidelines on International Protection: Gender-Related Persecution within the context of Article 1A(2) of the 1951 Convention and/or its 1967 Protocol relating to the Status of Refugees*, 2002, body 30 a 31; Európsky podporný úrad pre azyl (ďalej len „EASO“): *EASO Guidance on membership of a particular social group*, 2020, s. 21, a návrhy, ktoré predniesol generálny advokát Richard de la Tour vo veci Intervjuirašt organ na DAB pri MS (Ženské obeť domáceho násilíu) (C-621/21, EU:C:2023:314, bod 71).

26. V prejednávanej veci žalobkyne netvrdia, že sú oprávnené na medzinárodnú ochranu výlučne na základe svojho rodu. Uvádzajú, že sa nemôžu zrieknuť hodnôt, noriem a spôsobu správania vychádzajúcich z ich presvedčenia o rodovej rovnosti, ktoré prebrali v Holandsku. Vzniká teda otázka, či takéto presvedčenie môže predstavovať spoločnú charakteristiku alebo spoločné presvedčenie, ktoré sú také zásadné pre identitu alebo svedomie, že osoba by nemala byť nútená, aby sa ich zriekla. Najprv sa budem zaoberať významom slov „charakteristika“ a „presvedčenie“ a potom preskúmam požiadavku, podľa ktorej musí existovať spoločné presvedčenie, ktoré je také zásadné pre identitu alebo svedomie, že osoba by nemala byť nútená, aby sa ho zriekla.

1) Význam výrazov „charakteristika“ a „presvedčenie“

27. V kontexte hodnôt, noriem a spôsobu správania, ktoré žalobkyne podľa svojich tvrdení prebrali počas svojho pobytu v Holandsku, vnútroštátny súd uvádza, že prebratie hodnôt, noriem a spôsobu správania môže predstavovať „charakteristiku“, ktorá je také zásadná pre identitu, že osoba by nemala byť nútená, aby sa jej zriekla.

28. Smernica 2011/95 „prirodzenú charakteristiku“ a „charakteristiku... ktorá je také [zásadná] pre identitu alebo [svedomie], že osoba by nemala byť nútená, aby sa jej zriekla“, ktoré sa uvádzajú v jej článku 10 ods. 1 písm. d), nevymedzuje. Slovníky vymedzujú „charakteristiku“ osoby okrem iného ako „črtu alebo vlastnosť, ktorá zvyčajne patrí danej osobe a slúži na jej identifikáciu“. Pojem „prirodzený“ znamená „vrodený“ alebo „určený faktormi, ktoré sa u jedinca vyskytujú od narodenia“. Príkladom prirodzenej charakteristiky je výška osoby, farba jej očí a jej genetický odkaz. V smernici 2011/95 sa uvádza len jeden príklad „spoločnej charakteristiky“, konkrétne sexuálna orientácia.²⁵

29. Vymedzenie týchto pojmov ma vedie k záveru, že prebratie určitých hodnôt, noriem a spôsobu správania nemožno opísať ako „charakteristiku“.²⁶ Pojem „presvedčenie“, ktorý označuje „prijatie alebo pocit, že niečo je pravdivé“, je zrejme v situácii žalobkyní výstižnejší.

30. Vzhľadom na stanovisko, ktoré zaujala holandská vláda, je ďalej náležité preskúmať, či sa má spoločné presvedčenie, ktoré sa uvádza v článku 10 ods. 1 písm. d) prvej zarážky smernice 2011/95, vykladať ako implicitný odkaz na náboženské alebo politické presvedčenie. Komisia podotýka, že použitie pojmu „Glaubensüberzeugung“ v nemeckom jazykovom znení môže viesť k istým pochybnostiam, pokiaľ ide o to, či musí mať dané presvedčenie náboženskú povahu.

31. V článku 10 ods. 1 písm. b) smernice 2011/95, ktorý sa týka prenasledovania z náboženských dôvodov, sa uvádza zastávanie „teistického, neteistického a ateistického presvedčenia“. Nemecké znenie tohto článku smernice 2011/95 napríklad používa pojem „religiöse Überzeugung“, anglické znenie „religious belief“, francúzske znenie používa pojem „croyances religieuses“ a holandské „godsdienstige overtuiging“. V písmene d) tohto článku sa naproti tomu v uvedených jazykových zneniach používajú pojmy „Glaubensüberzeugung“, „belief“, „croyance“ a „geloof“.

²⁵ Pozri tiež rozsudok zo 7. novembra 2013, X a i. (C-199/12 až C-201/12, EU:C:2013:720, bod 46).

²⁶ Je potrebné dodať, že článok 10 ods. 1 písm. d) prvá zarážka smernice 2011/95 stanovuje, že skupina môže tvoriť určitú sociálnu skupinu aj v prípade, že jej príslušníci majú spoločný pôvod, ktorý sa nemôže zmeniť. Nie som presvedčený, že tento aspekt je v prejednávanej veci relevantný. Určite sa možno domnievať, že osoby, ako sú žalobkyne, ktoré strávili značnú časť tej fázy svojho života, v ktorej sa buduje ich identita, v členskom štáte, majú spoločný pôvod, ktorý sa nemôže zmeniť. V prejednávanej veci sa však zrejme nepredkladá žiadny argument, podľa ktorého by žalobkyne mohli mať oprávnenú obavu z prenasledovania z dôvodu takéhoto spoločného pôvodu.

32. V článku 10 ods. 1 písm. e) smernice 2011/95, ktorý sa týka prenasledovania z politických dôvodov, sa uvádza zastávanie určitého názoru, filozofie alebo presvedčenia v záležitosti spojenej s prípadnými aktérmi prenasledovania uvedenými v článku 6 tejto smernice a ich politikami alebo metódami.

33. Článok 10 ods. 1 písm. b) smernice 2011/95 teda uvádza teistické, neteistické a ateistické presvedčenie, článok 10 ods. 1 písm. e) uvádza politické názory, filozofiu alebo presvedčenie a článok 10 ods. 1 písm. d) uvádza presvedčenie, ktoré je taká zásadné pre identitu alebo svedomie, že osoba by nemala byť nútená, aby sa ho zriekla.²⁷ Na tomto základe sa zdá, že neexistujú žiadne textové ani kontextové indície, ktoré by podporovali názor, že presvedčenie v zmysle článku 10 ods. 1 písm. d) musí mať náboženský alebo politický základ.²⁸ Pri opačnom výklade sa navyše opomína, že v rámci konkrétneho náboženstva môže existovať celý rad názorov na zásadné otázky a že osoba môže zmeniť svoje názory na tieto otázky bez toho, aby konvertovala na iné náboženstvo.²⁹

2) Je dané presvedčenie spoločným presvedčením, ktoré je také zásadné pre identitu alebo svedomie, že osoba by nemala byť nútená, aby sa ho zriekla?

34. Presvedčenie o rodovej rovnosti formuje celý rad rozhodnutí, ktoré sa týkajú vzdelania a voľby povolania, rozsahu a povahy aktivít vo verejnej sfére, možnosti dosiahnutia ekonomickej nezávislosti prostredníctvom práce mimo domova, toho, či bude osoba žiť sama alebo s rodinou, a slobodnej voľby partnera. Tieto otázky sú zásadné pre identitu jednotlivca.³⁰

35. Článok 2 a článok 3 ods. 3 ZEÚ zakotvujú rodovú rovnosť ako jednu z hlavných hodnôt a cieľov Európskej únie a judikatúra Súdneho dvora ju uznáva za základnú zásadu práva Únie. Článok 8 ZFEÚ stanovuje, že Európska únia sa vo všetkých svojich činnostiach zameriava na odstránenie nerovností a podporu rovnoprávnosti medzi mužmi a ženami. Článok 19 ZFEÚ umožňuje Európskej únii prijať právne predpisy na boj proti diskriminácii na základe rodu. Článok 157 ZFEÚ stanovuje zásadu rovnakej odmeny za prácu rovnakej hodnoty a predstavuje právny základ prijímania právnych predpisov týkajúcich sa rodovej rovnosti v oblasti zamestnania. Článok 157 ods. 4 ZFEÚ uznáva pozitívne opatrenia ako prostriedok na dosiahnutie rodovej rovnosti.

²⁷ To nemá vplyv na skutočnosť, že presvedčenie v zmysle článku 10 ods. 1 písm. d) smernice 2011/95 sa môže zakladať na politických alebo náboženských faktoroch alebo nimi môže byť ovplyvnené a že tieto faktory zohrávajú úlohu pri vnímaní skupiny spoločnosťou v krajine pôvodu.

²⁸ Pozri tiež odôvodnenia 29 a 30 smernice 2011/95, ktoré jasne rozlišujú medzi jednotlivými dôvodmi prenasledovania uvedenými v článku 10 ods. 1 tejto smernice.

²⁹ Inak povedané, náboženské príkazy a dogmy viery nevyklúčujú, že medzi veriacimi existuje celý rad rôznych náboženských presvedčení. Katolíci napríklad môžu veriť, že ženy by mali mať povolené stať sa vysvätenými kňazkami, aj napriek tomu, že kánon 1024 to zakazuje.

³⁰ Erik Erikson bol jedným z prvých psychológov, ktorí opísali pojem identity v kontexte rozvoja osobnosti. Zastával názor, že identita človeku umožňuje prechádzať životom s určitým zmyslom a smerovaním a s pocitom vnútornej rovnakosti a kontinuity v čase a priestore. Identita má psychosociálnu povahu a tvorí ju prienik individuálnych biologických a psychologických schopností v kombinácii s príležitosťami a rôznymi druhmi podpory, ktoré ponúka sociálny kontext osoby. Identita sa za bežných okolností stáva ústrednou témou počas dospievania, keď jednotlivec rieši otázky týkajúce sa vzhľadu, voľby povolania, kariérnych ambícií, vzdelania, vzťahov, sexuality, politických a sociálnych názorov, osobnosti a záujmov. Kľúčové záležitosti spojené s identitou si často vyžadujú ďalšie úvahy a revíziu v neskoršej fáze života. Eriksonove teórie rozvíja a zdokonaľuje odbor psychológie, ktorý sa venuje identite a egu. Pozri napríklad BRANJE, S., DE MOOR, E. L., SPITZER, J., BECHT, A. I.: Dynamics of Identity Development in Adolescence: A Decade in Review. In: *Journal of Research on Adolescence*, 2021, roč. 1, č. 4, s. 908 – 927.

36. Od prijatia prvých smerníc v tejto oblasti v 70. rokoch 20. storočia Európska únia vytvorila rozsiahlu právnu úpravu týkajúcu sa rodovej rovnosti, a to najmä v oblasti zamestnania vrátane otázok, ako je rovnaká odmena, sociálne zabezpečenie, zamestnanie, pracovné podmienky a obťažovanie.³¹ Táto právna úprava zakazuje priamu a nepriamu diskrimináciu na základe rodu a v právnych poriadkoch členských štátov vytvára vynútiteľné práva pre jednotlivcov.³²

37. Hodnoty, normy a spôsoby správania, ktoré žalobkyne podľa svojich tvrdení prebrali počas svojho pobytu v Holandsku, takisto odrážajú viaceré základné práva, ktoré sú v súčasnosti zakotvené v Charte: v článku 21 ods. 1 sa uvádza právo nebyť diskriminovaný z dôvodu pohlavia, článok 23 uznáva právo na rovnosť medzi mužmi a ženami vo všetkých oblastiach vrátane zamestnania, práce a odmeňovania,³³ v článku 9 sa uvádza právo slobodne uzavrieť manželstvo, článok 11 stanovuje slobodu prejavu, článok 14 zakotvuje právo na vzdelanie a na prístup k odbornému a ďalšiemu vzdelávaniu a článok 15 stanovuje právo na prácu a na voľbu povolania.³⁴ Členské štáty sú takisto zmluvnými stranami Dohovoru o odstránení všetkých foriem diskriminácie žien, ktorého cieľom je presadzovať rovnaké uznávanie, požívanie a uplatňovanie všetkých ľudských práv žien v politickej, hospodárskej, sociálnej, kultúrnej, občianskej a domácej oblasti.³⁵

38. Nepochybujem, že mnohé osoby, ktoré strávili svoj život v Holandsku, boli ovplyvnené hodnotou rodovej rovnosti do takej miery, že predstavuje nezmazateľnú súčasť ich identity.

39. Vzhľadom na uvedené sa domnievam, že od dievčat a žien, ktoré prebrali hodnoty, normy a spôsoby správania, ktoré odrážajú presvedčenie o rodovej rovnosti, nemožno očakávať, že sa tohto presvedčenia zrieknu, o nič viac, než možno od osoby očakávať, že sa zriekne svojho náboženského alebo politického presvedčenia alebo že poprie svoju sexuálnu orientáciu. Z toho vyplýva, že členské štáty nemôžu od dievčat a žien očakávať, že prispôbia svoje správanie a budú sa správať diskkrétne, aby zostali v bezpečí, a to tým skôr, že aspekty identity formované presvedčením o rodovej rovnosti sa už zo svojej povahy často prejavujú na verejnosti.³⁶ Súdny dvor už konštatoval, že v kontexte homosexuality článok 10 ods. 1 písm. d) smernice 2011/95 neuvádza obmedzenia týkajúce sa prístupu, ktorý by príslušníci určitej sociálnej skupiny mohli prijať vo vzťahu k svojej identite alebo správaniu.³⁷

³¹ Pozri napríklad smernicu Európskeho parlamentu a Rady 2006/54/ES z 5. júla 2006 o vykonávaní zásady rovnosti príležitostí a rovnakého zaobchádzania s mužmi a ženami vo veciach zamestnanosti a povolania (Ú. v. EÚ L 204, 2006, s. 23), smernicu Európskeho parlamentu a Rady 2010/41/EÚ zo 7. júla 2010 o uplatňovaní zásady rovnakého zaobchádzania so ženami a mužmi vykonávajúcimi činnosť ako samostatne zárobkovo činné osoby a o zrušení smernice Rady 86/613/EHS (Ú. v. EÚ L 180, 2010, s. 1) a smernicu Rady 2004/113/ES z 13. decembra 2004 o vykonávaní zásady rovnakého zaobchádzania medzi mužmi a ženami v prístupe k tovaru a službám a k ich poskytovaniu (Ú. v. EÚ L 373, 2004, s. 37).

³² Už v roku 1976 Súdny dvor konštatoval, že zásada rovnakej odmeny pre mužov a ženy stanovená v práve Únie má priamy účinok, takže jednotlivec sa o ňu môže oprieť vo vzťahu k svojmu zamestnávateľovi (rozsudok z 8. apríla 1976, Defrenne, 43/75, EÚ:C:1976:56).

³³ Právo všetkých osôb na rovnosť pred zákonom a ochranu pred diskrimináciou predstavuje všeobecné právo, ktoré sa uznáva vo Všeobecnej deklarácii ľudských práv.

³⁴ Pozri tiež rovnocenné ustanovenia Európskeho dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd, ktorý bol podpísaný v Ríme 4. novembra 1950 (ďalej len „EDLP“) a ktorého signatármi sú všetky členské štáty, najmä článok 14 (Zákaz diskriminácie), článok 12 (Právo uzavrieť manželstvo) a článok 10 (Sloboda prejavu), ako aj článok 2 Protokolu k EDLP (Právo na vzdelanie).

³⁵ Uvedený dohovor bol prijatý Valným zhromaždením Organizácie Spojených národov 18. decembra 1979 a nadobudol platnosť 3. septembra 1981 (*Zbierka zmlúv Organizácie Spojených národov*, zv. 1249, s. 13). Európska únia nie je jeho zmluvnou stranou.

³⁶ Rozsudok zo 7. novembra 2013, X a i. (C-199/12 až C-201/12, EÚ:C:2013:720, body 70 až 75). Možno podotknúť, že posúdenie Európskeho súdu pre ľudské práva (ďalej len „ESLP“) v jeho rozsudku z 28. júna 2011, *Sufi a Elmi v. Spojené kráľovstvo* (CE:ECHR:2011:0628JUD000831907, bod 275), sa týka inej otázky, a to toho, či sťažovateľom v danej veci skutočne hrozilo zlé zaobchádzanie v rozpore s článkom 3 EDLP a/alebo porušenie článku 2 EDLP. Práve v tomto kontexte ESLP posudzoval, či by sa sťažovatelia mohli týmto rizikám vyhnúť, ak by „hrali hru“.

³⁷ Rozsudok zo 7. novembra 2013, X a i. (C-199/12 až C-201/12, EÚ:C:2013:720, bod 68).

40. Potom vzniká otázka, či žalobkyne prijali a osvojili si presvedčenie o rodovej rovnosti do takej miery, že sa stalo súčasťou ich identity.³⁸ Vzhľadom na vek žalobkyní a trvanie ich pobytu v Holandsku vnútroštátny súd odôvodnene podotýka, že v tomto členskom štáte strávili značnú časť tej fázy svojho života, v ktorej sa buduje ich identita.³⁹ Nepochybujem, že pohrúženie sa žalobkyní do kultúry daného členského štátu bolo intenzívnou skúsenosťou, ktorá im poskytla možnosti a otvorila perspektívy do budúcnosti, o akých by inak možno nevedeli. Je preto možné, že na rozdiel od svojich rovesníkov v Iraku, ktorí túto skúsenosť nemali, prebrali spôsob života, ktorý odráža uznanie a požívanie ich základných práv, najmä ich presvedčenie o rodovej rovnosti, v takom rozsahu, že toto presvedčenie prijali a osvojili si ho do takej miery, že sa stalo súčasťou ich charakteru. Príslušné orgány a v konečnom dôsledku vnútroštátne súdy musia posúdiť rozsah, v akom to platí, na základe individuálnych okolností žalobkyní, pričom prípadne zohľadnia aspekt stanovený v článku 10 ods. 2 smernice 2011/95.⁴⁰

c) Vonkajšie aspekty skupiny

41. Napriek istej nejednoznačnosti sa zdá, že vnútroštátny súd sa v podstate pýta, akým spôsobom by mali príslušné orgány a vnútroštátne súdy určovať, či je splnená požiadavka stanovená v článku 10 ods. 1 písm. d) druhej zarážke smernice 2011/95, konkrétne či má určitá sociálna skupina v príslušnej krajine vlastnú identitu, pretože ju okolitá spoločnosť vníma ako odlišnú. Z toho vyplývajú otázky týkajúce sa dôkazného bremena a vecného posúdenia tvrdení žalobkyní.

1) Dôkazné bremeno

42. Článok 4 ods. 3 smernice 2011/95 stanovuje, že posúdenie žiadosti o medzinárodnú ochranu sa má vykonať na individuálnom základe, pričom sa majú zohľadniť okrem iného: a) všetky príslušné skutočnosti, pokiaľ sa týkajú krajiny pôvodu, vrátane jej zákonov a nariadení a spôsobu, ktorým sú uplatňované; b) príslušné vyhlásenia a dokumenty predložené žiadateľom a c) individuálne postavenie a osobné okolnosti žiadateľa. Podľa článku 4 ods. 1 smernice 2011/95 môžu členské štáty považovať za povinnosť žiadateľa predložiť čo najskôr všetky náležitosti potrebné na zdôvodnenie jeho žiadosti o medzinárodnú ochranu vrátane dôvodov na podporu tejto žiadosti.⁴¹ Žiadatelia teda musia formulovať a podložiť dôvody, pre ktoré majú obavu z prenasledovania vo svojej krajine pôvodu.

43. Vzťahuje sa táto požiadavka aj na povinnosť preukázať, že určitá sociálna skupina, ku ktorej žiadateľ podľa svojich tvrdení patrí, má vlastnú identitu v príslušnej krajine pôvodu, pretože ju okolitá spoločnosť vníma ako odlišnú, ako zrejme tvrdí holandská vláda? Myslím si, že nie. Vyhlásenia, ktoré musí žiadateľ predložiť podľa článku 4 ods. 1 smernice 2011/95 na zdôvodnenie žiadosti o medzinárodnú ochranu, sú len východiskovým bodom posúdenia skutočností a okolností, z ktorých daná žiadosť vychádza, vykonávaného príslušnými orgánmi. Toto ustanovenie takisto vyžaduje, aby členský štát v spolupráci so žiadateľom posúdil príslušné náležitosti jeho žiadosti.⁴²

³⁸ Pozri UNHCR: *Guidelines on International Protection: „Membership of a particular social group“ within the context of Article 1A(2) of the 1951 Convention and/or its 1967 Protocol relating to the Status of Refugees*, 2002, bod 15. Pozri tiež *EASO Guidance on membership of a particular social group*, 2020, s. 16.

³⁹ Pozri poznámku pod čiarou 30 vyššie.

⁴⁰ Pozri bod 45 nižšie.

⁴¹ Článok 4 ods. 2 smernice 2011/95.

⁴² Rozsudok z 19. novembra 2020, Bundesamt für Migration und Flüchtlinge (Vojenská služba a azyl) (C-238/19, EU:C:2020:945, bod 52 a citovaná judikatúra).

44. Súdny dvor konštatoval, že požiadavka spolupráce pri posúdení, ktorá sa ukladá členskému štátu, má v praxi za následok, že ak z akéhokoľvek dôvodu nie sú náležitosti predložené žiadateľom o medzinárodnú ochranu úplné, aktuálne alebo relevantné, daný členský štát musí žiadateľovi pomôcť zhromaždiť všetky náležitosti potrebné na podporu danej žiadosti. Pokiaľ ide o prístup k určitému druhu dokumentov, členské štáty môžu mať lepšie postavenie ako žiadatelia.⁴³ Zdá sa teda, že dôkazné bremeno, pokiaľ ide o preukázanie, že určitá sociálna skupina má vlastnú identitu v príslušnej krajine, znáša rovnako žiadateľ aj členský štát a nie výlučne žiadateľ. V tomto kontexte je takisto relevantné pripomenúť, že podľa článku 4 ods. 5 smernice 2011/95 si aspekty vyhlásení žiadateľa, ktoré nie sú podložené listinným alebo iným dôkazom, nevyžadujú potvrdenie, ak sú okrem iného tieto vyhlásenia uznané za logické a prijateľné a nie sú v rozpore s dostupnými osobitnými a všeobecnými informáciami týkajúcimi sa prípadu žiadateľa.

45. Článok 10 ods. 2 smernice 2011/95 stanovuje, že v kontexte posudzovania, či žiadateľ má oprávnenú obavu z prenasledovania, je nepodstatné, či má žiadateľ skutočne takú charakteristiku, ktorá spôsobuje prenasledovanie, za predpokladu, že takáto charakteristika je prisudzovaná žiadateľovi aktérom prenasledovania.⁴⁴ Zo znenia tohto ustanovenia jasne vyplýva, že sa použije potom, ako sa konštatovalo, že určitá sociálna skupina existuje. V rozpore s tým, čo naznačuje vnútroštátny súd, posúdenie vnímania aktérov prenasledovania nenahrádza určenie, či má daná skupina vlastnú identitu v krajine pôvodu, ani neznižuje jeho dôležitosť. Má vplyv len na rozsah, v akom sa má preukázať, že žiadateľ je príslušníkom danej sociálnej skupiny, keďže na účely žiadosti o medzinárodnú ochranu môže postačovať preukázanie, že je ako príslušník danej skupiny jednoducho vnímaný.⁴⁵

2) Vecné posúdenie

46. Súdny dvor uznal, že existencia trestnoprávných predpisov, ktoré sa osobitne zameriavajú na homosexuálov, môže podporiť konštatovanie, že tieto osoby tvoria samostatnú skupinu, ktorú okolitá spoločnosť vníma ako odlišnú. V širšom poňatí skutočnosť, že spoločnosť akceptuje určité správanie mužov, zatiaľ čo rovnaké správanie žien sa trestá, svedčí o tom, že okolitá spoločnosť vníma ženy alebo určité kategórie žien ako odlišné. Príslušné orgány preto musia zohľadniť právne predpisy a spoločenské a kultúrne zvyklosti v krajine pôvodu žiadateľa.⁴⁶

47. V nedávnom usmernení Agentúry Európskej únie pre azyl (ďalej len „EUAA“)⁴⁷ pre Irak sa identifikujú skupiny osôb, ktoré okolitá spoločnosť vníma ako odlišné. Podľa tohto usmernenia pre danú krajinu môžu byť osoby, najmä ženy, ktoré porušujú spoločenské zvyklosti, vnímané ako nemorálne, sú stigmatizované a hrozí im závažná ujma.⁴⁸ Takéto porušenia údajne zahŕňajú

⁴³ Pozri v tomto zmysle rozsudky z 22. novembra 2012, M. (C-277/11, EU:C:2012:744, body 65 a 66), a z 3. marca 2022, Secretary of State for the Home Department (Postavenie osoby bez štátneho občianstva palestínskeho pôvodu ako utečenca) (C-349/20, EU:C:2022:151, bod 64 a citovaná judikatúra). Pozri tiež *EASO Practical Guide: Evidence Assessment*, 2015.

⁴⁴ Pozri v tomto zmysle rozsudok zo 4. októbra 2018, Ahmedbekova (C-652/16, EU:C:2018:801, bod 85).

⁴⁵ Pozri analogicky rozsudok z 25. januára 2018, F (C-473/16, EU:C:2018:36, body 31 a 32), a návrhy, ktoré predniesol generálny advokát Mengozzi vo veci Fathi (C-56/17, EU:C:2018:621, bod 44 a citovaná judikatúra).

⁴⁶ Pozri článok 4 ods. 3 písm. a) smernice 2011/95 a návrhy, ktoré predniesla generálna advokátka Sharpston v spojených veciach X (C-199/12 až C-201/12, EU:C:2013:474, bod 35), a vo veci Shepherd (C-472/13, EU:C:2014:2360, bod 56). Pozri tiež návrhy, ktoré predniesol generálny advokát Richard de la Tour vo veci Intervjuirašt organ na DAB pri MS (Ženské obeť domáceho násillia) (C-621/21, EU:C:2023:314, body 72 a 73 a citovaná judikatúra).

⁴⁷ Nariadením Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2021/2303 z 15. decembra 2021 o Agentúre Európskej únie pre azyl a o zrušení nariadenia (EÚ) č. 439/2010 (Ú. v. EÚ L 468, 2021, s. 1) sa zriadila EUAA, aby nahradila EASO a prevzala jeho funkcie.

⁴⁸ Pozri EUAA: *Country Guidance: Iraq – Common analysis and guidance note*, 2022, najmä oddiely 2.13 a 2.17. UNHCR zastáva názor, že osoby vnímané ako osoby porušujúce prísne islamské pravidlá môžu v závislosti od svojich individuálnych okolností potrebovať medzinárodnú ochranu utečencov na základe svojho náboženstva alebo príslušnosti k určitej sociálnej skupine. UNHCR: *International Protection Considerations with Regard to People Fleeing the Republic of Iraq*, 2019, s. 79 a 80.

sexuálne vzťahy mimo manželstva, prípad, keď sa osoba stane obeťou znásilnenia alebo iných foriem sexuálneho násillia, odmietnutie manželstva s mužom, ktorého vybrala rodina,⁴⁹ uzavretie manželstva proti vôli rodiny, nevhodný vzhľad alebo odev a neprijateľné kontakty alebo schôdzky. Pracovné miesta prijateľné pre ženy sa údajne obmedzujú na sektory spojené s domácnosťou a orgány verejnej správy. Spoločnosť neschvaľuje ženy a dievčatá, ktoré pracujú v obchodoch, kaviarňach, v sektoroch zábavy, opatrovateľskej starostlivosti alebo dopravy. Verejná aktivita žien vrátane ich prítomnosti a aktivít na internete môže viesť k obťažovaniu. Ženám sa môže obmedzovať účasť na protestoch, pretože ich rodiny sa obávajú, že budú vnímané negatívne. Hanobenie sexuálneho charakteru ich môže vystaviť stigmatizácii zo strany spoločnosti alebo situácii, keď sa budú považovať za osoby, ktoré poškrvnili česť rodiny.⁵⁰

48. Na základe uvedeného sa zdá, že dievčatá a ženy, ktoré sú presvedčené o rodovej rovnosti, môžu byť v Iraku vnímané ako osoby porušujúce spoločenské zvyklosti v dôsledku prejavov tohto presvedčenia, napríklad vyhlásení alebo správania, ktoré sa spájajú s rozhodnutiami týkajúcimi sa otázok, ako je vzdelanie, kariéra a práca mimo domova, rozsah a povaha aktivít vo verejnej sfére, to, či bude osoba žiť sama alebo s rodinou, a slobodná voľba partnera. Príslušným orgánom a vnútroštátnym súdom prináleží určiť, či to skutočne platí v konkrétnej situácii žalobkyní.

d) Prenasledovanie

49. Niektorí účastníci konania, ktorí predložili pripomienky, tvrdili, že žalobkyne neposkytli žiadne dôkazy toho, že po návrate do svojej krajiny pôvodu by boli vystavené činom prenasledovania. Ide o otázku, ktorá je odlišná od otázky určenia, či sú príslušníkmi určitej sociálnej skupiny v zmysle článku 10 ods. 1 písm. d) smernice 2011/95, aj keď s ňou súvisí⁵¹. Vnútroštátny súd nežiada o usmernenie k výkladu ustanovení danej smernice, ktoré sa týkajú konkrétne posúdenia oprávnenej obavy z prenasledovania. Postačuje podotknúť, že podľa článku 8 ods. 2 smernice 2011/95 pri posudzovaní, či má žiadateľ oprávnenú obavu z prenasledovania, musia členské štáty zohľadniť okrem iného všeobecné okolnosti prevládajúce v príslušnej časti krajiny pôvodu. Na tento účel musia získať presné a aktuálne informácie z relevantných zdrojov, ako je UNHCR a EUAA.

50. V nedávnom usmernení pre Irak sa uvádza, že dievčatá a ženy, ktoré porušujú spoločenské zvyklosti, môžu byť vystavené činom, ktoré sú natoľko závažné, že predstavujú prenasledovanie.⁵² Je preto možné, že v dôsledku toho, že by boli žalobkyne v tejto súvislosti vnímané ako odlišné,⁵³ by ony a/alebo ich najbližší rodinní príslušníci mohli čeliť odplate predstavujúcej prenasledovanie v zmysle článku 9 smernice 2011/95. Pravdepodobnosť a závažnosť týchto rizík sú opäť otázkami, ktorých posúdenie so zreteľom na okolnosti žalobkyní prináleží príslušným orgánom a vnútroštátnym súdom.

⁴⁹ Detské manželstvo je v Iraku neustále sa vyskytujúcim javom, pričom zákonný vek na uzavretie manželstva so súhlasom rodičov je 15 rokov a bez súhlasu rodičov 18 rokov (EUAA: *Country Guidance: Iraq – Common analysis and guidance note*, 2022, oddiel 2.16). Podľa partnerstva Girls Not Brides sa 28 % dievčat v Iraku vydáva pred dosiahnutím veku 18 rokov a 7 % pred dosiahnutím veku 15 rokov. V súvislosti s detským manželstvom vo všeobecnosti pozri uznesenie Európskeho parlamentu zo 4. júla 2018 o vonkajšej stratégii EÚ zameranej proti manželstvám maloletých a núteným manželstvám – ďalšie kroky [2017/2275(INI)].

⁵⁰ Pozri napríklad správu EASO s informáciami o krajine pôvodu s názvom *Iraq: Key socio-economic indicators for Baghdad, Basra and Erbil*, 2020, najmä oddiel 1.4; EUAA: *Country Guidance: Iraq – Common analysis and guidance note*, 2022, najmä oddiely 2.13 a 2.16.4, a správu organizácie Humanists International o Iraku z 28. októbra 2020, najmä oddiel s názvom „Diskriminácia žien a menšín“.

⁵¹ Návrhy, ktoré predniesol generálny advokát Richard de la Tour vo veci Intervjuirašt organ na DAB pri MS (Ženské obeť domáceho násillia) (C-621/21, EU:C:2023:314, body 74 až 77 a citovaná judikatúra).

⁵² Pozri bod 47 vyššie.

⁵³ Článok 9 ods. 3 smernice 2011/95 vyžaduje spojenie medzi dôvodmi uvedenými v článku 10 danej smernice a činmi prenasledovania, ako sú kvalifikované v jej článku 9 ods. 1, alebo stavom, keď chýba ochrana proti takýmto činom.

B. Tretia otázka

51. Tretia otázka sa delí na dve časti. Po prvé sa vnútroštátny súd v podstate pýta, či právo Únie vyžaduje, aby rozhodovací orgán v prípade žiadosti o medzinárodnú ochranu zistil a zohľadnil najlepší záujem dieťaťa, ako sa tento pojem uvádza v článku 24 ods. 2 Charty. Po druhé chce vedieť, či by bola odpoveď na prvú časť otázky iná, keby sa najlepší záujem dieťaťa musel zohľadňovať v prípade toho, čo označuje ako „povolenie pobytu z riadnych dôvodov“.

52. V tomto kontexte je relevantným faktorom skutočnosť, že konanie prebiehajúce na vnútroštátnom súde sa netýka prvých, ale následných žiadostí o medzinárodnú ochranu.⁵⁴

1. Prvá časť

53. V článku 2 písm. k) smernice 2011/95 sa vymedzuje, že maloletý, inými slovami dieťa, je „osoba mladšia ako 18 rokov, ktorá je štátnym príslušníkom tretej krajiny, alebo osoba [tretej krajiny alebo osobou – *neoficiálny preklad*] bez štátnej príslušnosti“.

54. Článok 24 ods. 2 a článok 51 ods. 1 Charty potvrdzujú zásadnú povahu práv dieťaťa a požiadavku, aby členské štáty tieto práva rešpektovali pri vykonávaní práva Únie. Smernica 2011/95 sa teda má vykladať a uplatňovať s prihliadnutím na článok 24 ods. 2 Charty.⁵⁵ To sa odráža v odôvodnení 16 smernice 2011/95, v ktorom sa uvádza, že daná smernica sa snaží okrem iného o podporu uplatňovania článku 24 Charty, a v jej odôvodnení 18, podľa ktorého by členské štáty pri vykonávaní tejto smernice mali zohľadňovať hlavne najlepší záujem dieťaťa v súlade s Dohovorom Organizácie Spojených národov o právach dieťaťa z roku 1989.⁵⁶ Pri posudzovaní najlepších záujmov dieťaťa by členské štáty mali riadne zohľadňovať najmä zásadu celistvosti rodiny, prospechu a sociálneho rozvoja dieťaťa, hľadiská ochrany a bezpečnosti a názory dieťaťa na základe jeho veku a úrovne zrelosti.

55. Článok 4 ods. 3 písm. c) smernice 2011/95 vyžaduje, aby sa žiadosť o medzinárodnú ochranu posudzovala na individuálnom základe, pričom sa zohľadní postavenie a osobné okolnosti žiadateľa vrátane takých faktorov ako pôvod, pohlavie a vek s cieľom posúdenia, či na základe týchto osobných okolností činy, ktorým táto osoba bola alebo mohla byť vystavená, predstavujú prenasledovanie alebo vážne bezprávie. Článok 9 ods. 2 písm. f) tejto smernice vymedzuje, že činy prenasledovania môžu okrem iného nadobúdať formu činov osobitného charakteru týkajúceho sa detí.⁵⁷

⁵⁴ Súdny dvor konštatoval, že keďže článok 40 ods. 2 smernice 2013/32 nijako nerozlišuje medzi prvou žiadosťou o medzinárodnú ochranu a následnou žiadosťou vzhľadom na povahu skutočností alebo zistení, ktoré môžu preukazovať, že žiadateľ spĺňa podmienky na priznanie medzinárodnej ochrany podľa smernice 2011/95, posúdenie skutočností a okolností, na ktorých sú založené tieto žiadosti, sa musí v oboch prípadoch vykonať v súlade s článkom 4 smernice 2011/95 [rozsudok z 10. júna 2021, Staatssecretaris van Justitie en Veiligheid (Nové skutočnosti alebo zistenia), C-921/19, EU:C:2021:478, bod 40].

⁵⁵ Pozri analogicky rozsudky z 9. septembra 2021, Bundesrepublik Deutschland (Rodinný príslušník) (C-768/19, EU:C:2021:709, bod 38), a z 1. augusta 2022, Bundesrepublik Deutschland (Zlúčenie s maloletým utečencom) (C-273/20 a C-355/20, EU:C:2022:617, body 36 až 39 a citovaná judikatúra).

⁵⁶ Bol podpísaný 20. novembra 1989 (*Zbierka zmlúv Organizácie Spojených národov*, zv. 1577, s. 3). Podľa vysvetliviek k Charte základných práv (Ú. v. EÚ C 303, 2007, s. 17) je článok 24 Charty založený na tomto dohovore, ktorý bol ratifikovaný všetkými členskými štátmi, najmä na jeho článkoch 3, 9, 12 a 13. Pozri analogicky rozsudok zo 4. októbra 2018, Ahmedbekova (C-652/16, EU:C:2018:801, bod 64).

⁵⁷ Požiadavky článku 24 Charty sa odzrkadľujú aj vo viacerých ďalších ustanoveniach smernice 2011/95, ako aj v jej odôvodnení 38. Článok 20 ods. 3 smernice 2011/95 od členských štátov vyžaduje, aby zohľadnili osobitnú situáciu zraniteľných osôb, ako sú maloleté osoby. V článku 20 ods. 5 danej smernice sa stanovuje, že pri vykonávaní ustanovení kapitoly VII tejto smernice, ktorá zahŕňa maloleté osoby, ktorým sa priznala medzinárodná ochrana, členské štáty zohľadňujú predovšetkým najlepší záujem dieťaťa. Ustanovenia kapitoly VII sa týkajú napríklad prístupu k vzdelaniu (článok 27 ods. 1 smernice 2011/95) a zdravotnej starostlivosti (článok 30 tejto smernice). Požiadavky v článku 20 ods. 3 a 5 sa však nevzťahujú na vykonávanie ustanovení kapitoly II smernice 2011/95, teda tých, ktoré sa týkajú konkrétnych posudzovaní žiadostí o medzinárodnú ochranu.

56. So zreteľom na predchádzajúce úvahy a v súlade s judikatúrou Súdneho dvora⁵⁸ zastávam názor, že najlepší záujem dieťaťa sa musí zistiť na individuálnom základe a zohľadniť pri posudzovaní žiadostí o medzinárodnú ochranu vrátane následných žiadostí.

57. Holandská vláda tvrdila, že príslušné holandské orgány berú najlepší záujem dieťaťa do úvahy dostatočne, pretože sa náležitým spôsobom zohľadňuje vo všetkých procesných aspektoch rozhodovania o žiadosti o medzinárodnú ochranu, ktorá sa týka detí alebo zahŕňa deti, napríklad prostredníctvom využívania postupov pohovoru prispôbených deťom.⁵⁹

58. Využívanie procesných záruk citlivých voči deťom má veľký praktický význam. Nič v článku 24 Charty, v článkoch 3, 9, 12 a 13 Dohovoru o právach dieťaťa, na ktorom je dané ustanovenie Charty založené, v smernici 2011/95 ani v judikatúre Súdneho dvora však nenasvedčuje tomu, že by sa pri vecnom posúdení žiadostí týkajúcich sa detí nemal brať do úvahy najlepší záujem dieťaťa. Samotný článok 24 ods. 2 Charty uvádza, že najlepšie záujmy dieťaťa sa „musia“ brať do úvahy pri „všetkých“ opatreniach, ktoré sa týkajú detí.⁶⁰ Podľa judikatúry Súdneho dvora možno najlepší záujem dieťaťa určiť len prostredníctvom celkového a dôkladného posúdenia situácie daného dieťaťa.⁶¹ V tomto kontexte môže byť užitočné alebo dokonca nevyhnutné poradenstvo odborníka. Komisia správne pripomína, že podľa článku 10 ods. 3 smernice 2013/32 musia členské štáty zabezpečiť, aby sa rozhodnutia o žiadostiach o medzinárodnú ochranu prijímali po primeranom posúdení a aby pracovníci posudzujúci žiadosti a prijímajúci rozhodnutia mali v prípade potreby možnosť poradiť sa s odborníkmi okrem iného o problematike detí.⁶²

59. Môžem dodať, že ak v čase medzi dátumom posudzovania prvej žiadosti dieťaťa o medzinárodnú ochranu a dátumom posudzovania akejkoľvek následnej žiadosti došlo k relevantnej a podstatnej zmene okolností alebo zdravotného stavu tohto dieťaťa, pri rozhodovaní o následnej žiadosti môže byť vhodné posúdiť najlepší záujem dieťaťa nanovo.⁶³

60. Rozhodnutia o tom, kedy a ako presne sa majú záležitosti tohto druhu zisťovať a zohľadňovať, patria do rámca uplatňovania procesnej autonómie členských štátov so zreteľom na potrebu rešpektovať zásady ekvivalencie a efektivity.⁶⁴

61. Aby teda rozhodnutie o žiadosti maloletej osoby o medzinárodnú ochranu alebo žiadosti o medzinárodnú ochranu, ktorá sa týka maloletej osoby alebo má pre ňu závažné dôsledky,⁶⁵ spĺňalo požiadavky smernice 2011/95 so zreteľom na článok 24 ods. 2 a článok 51 ods. 1 Charty,

⁵⁸ Rozsudok z 9. septembra 2021, Bundesrepublik Deutschland (Rodinný príslušník) (C-768/19, EU:C:2021:709, bod 38).

⁵⁹ V súlade s článkom 15 ods. 3 písm. e) smernice 2013/32.

⁶⁰ Pozri tiež Výbor pre práva dieťaťa: *General Comment No 14 (2013) on the right of the child to have his or her best interests taken as a primary consideration (art. 3, para. 1)* (CRC/C/GC/14), kde sa vysvetľuje, že pojem „najlepší záujem dieťaťa“ zahŕňa hmotné právo, výkladovú zásadu a procesné pravidlo.

⁶¹ Pozri analogicky rozsudok zo 14. januára 2021, Staatssecretaris van Justitie en Veiligheid (Návrat maloletej osoby bez sprievodu) (C-441/19, EU:C:2021:9, bod 46).

⁶² Pozri najmä článok 10 ods. 3 písm. d) smernice 2013/32.

⁶³ Pozri *EASO Practical guide on the best interests of the child in asylum procedures*, 2019, s. 13, kde sa uvádza, že prednostné zohľadňovanie najlepšieho záujmu dieťaťa je kontinuálny proces, ktorý si vyžaduje, aby sa posúdenie vykonalo pred prijatím každého dôležitého správneho rozhodnutia.

⁶⁴ Pozri analogicky rozsudok z 9. septembra 2020, Commissaire général aux réfugiés et aux apatrides (Zamietnutie následnej žiadosti – lehota na podanie opravného prostriedku) (C-651/19, EU:C:2020:681, body 34 a 35 a citovaná judikatúra).

⁶⁵ Pozri analogicky rozsudky z 11. marca 2021, État belge (Návrat rodiča maloletej osoby) (C-112/20, EU:C:2021:197, body 33 až 38), a zo 17. novembra 2022, Belgische Staat (Maloletá utečenka v manželskom zväzku) (C-230/21, EU:C:2022:887, bod 48 a citovaná judikatúra).

vyžaduje sa posúdenie najlepšieho záujmu dieťaťa. V rámci takéhoto náležitého posúdenia sa môžu zohľadniť faktory, ako je chronologický vek dieťaťa, jeho vývinový vek, rod, osobitná zraniteľnosť, rodinná situácia, vzdelanie a fyzický a mentálny zdravotný stav.⁶⁶

62. V tomto kontexte súhlasím s pripomienkami českej, maďarskej a holandskej vlády, podľa ktorých je najlepší záujem dieťaťa pri posudzovaní žiadosti o medzinárodnú ochranu len jedným – hoci prvoradým – faktorom. Je dôležité pripomenúť, že cieľom smernice 2011/95 je identifikovať osoby, ktoré pod tlakom okolností skutočne a legitímne potrebujú medzinárodnú ochranu v Európskej únii. Medzinárodná ochrana je dostupná len utečencom, ako sa vymedzujú v článku 2 písm. d) tejto smernice, a osobám oprávneným na doplnkovú ochranu, ako sa vymedzujú v jej článku 2 písm. f). V tomto právnom kontexte musia príslušné orgány pristupovať k najlepšiemu záujmu dieťaťa ako k prvoradému faktoru,⁶⁷ pričom by bolo v rozpore so všeobecnou štruktúrou a s cieľmi smernice 2011/95, aby bolo postavenie utečenca a postavenie osoby s doplnkovou ochranou priznané štátnym príslušníkom tretích krajín, ktorí sa nachádzajú v situáciách, ktoré vôbec nesúvisia s logickým zmyslom medzinárodnej ochrany.⁶⁸

63. Ako príklad žiadosti o medzinárodnú ochranu, v prípade ktorej je najlepší záujem dieťaťa obzvlášť dôležitý, mi napadá situácia, v ktorej zo špecifickej mentálnej alebo fyzickej zraniteľnosti dieťaťa vyplýva, že činy, ktoré by sa za činy prenasledovania nepovažovali, ak by sa dotýkali iného dieťaťa, ktoré sa danou zraniteľnosťou nevyznačuje, alebo dospelej osoby, by mali závažnejší vplyv na dané dieťa so zreteľom na iné relevantné okolnosti, ako je dostupnosť rodinnej podpory v krajine pôvodu, a to v takom rozsahu, že by predstavovali činy prenasledovania v zmysle článku 9 smernice 2011/95. Najlepší záujem dieťaťa má takisto mimoriadny význam v kontexte osobitných foriem prenasledovania detí.⁶⁹

64. Takáto situácia je jasne odlišiteľná od okolností, ktoré viedli k rozsudku M'Bodj⁷⁰, v ktorom Súdny dvor konštatoval, že neexistencia primeranej zdravotnej starostlivosti v krajine pôvodu žiadateľa nepredstavuje neľudské či ponižujúce zaobchádzanie s výnimkou prípadu, že je žiadateľovi, ktorý trpí vážnou chorobou, úmyselne odmietnutá zdravotná starostlivosť, a že členský štát nemôže prijať alebo ponechať v platnosti ustanovenia, podľa ktorých sa prizná postavenie osoby s doplnkovou ochranou štátnemu príslušníkovi tretej krajiny, ktorý trpí vážnou chorobou, z dôvodu rizika zhoršenia jeho zdravotného stavu vyplývajúceho z neexistencie primeranej liečby v jeho krajine pôvodu.

65. Posúdenie všetkých týchto otázok v kontexte jednotlivých žiadostí o medzinárodnú ochranu opäť prináleží príslušným orgánom a v konečnom dôsledku vnútroštátnym súdom.

⁶⁶ Pozri analogicky rozsudok zo 14. januára 2021, Staatssecretaris van Justitie en Veiligheid (Návrat maloletej osoby bez sprievodu) (C-441/19, EU:C:2021:9, bod 47).

⁶⁷ Ak napríklad rozhodovací orgán odôvodnene predpokladá, že sa žiadosti rodičov o medzinárodnú ochranu nevyhovie, môže z toho vyplývať, že je v najlepšom záujme dieťaťa vrátiť sa s rodičmi do krajiny pôvodu.

⁶⁸ Pozri analogicky rozsudok z 18. decembra 2014, M'Bodj (C-542/13, EU:C:2014:2452, bod 44).

⁶⁹ Pozri analogicky rozsudok z 5. septembra 2012, Y a Z (C-71/11 a C-99/11, EU:C:2012:518, body 65 a 66), a v podobnom zmysle UNHCR: *Guidelines on International Protection No. 8: Child Asylum Claims under Articles 1(A)2 and 1(F) of the 1951 Convention and/or 1967 Protocol relating to the Status of Refugees*, 2009, body 15 až 17. Pozri tiež oddiel týchto usmernení, ktorý sa zaoberá osobitnými formami prenasledovania detí.

⁷⁰ Rozsudok z 18. decembra 2014 (C-542/13, EU:C:2014:2452).

2. Druhá časť

66. Zo spôsobu, akým vnútroštátny súd formuloval druhú časť tretej otázky, som pochopil, že odpoveď nepožaduje, ak by sa na prvú časť otázky odpovedalo v tom zmysle, že právo Únie vyžaduje, aby rozhodujúci orgán pri rozhodovaní o žiadosti o medzinárodnú ochranu zistil a zohľadnil najlepší záujem dieťaťa.

67. V každom prípade sa dá z návrhu na začatie prejudiciálneho konania len ťažko vyrozumieť, aká faktická alebo logická súvislosť existuje medzi tým, čo sa stane v konaní týkajúcom sa „žiadosti o povolenie pobytu z riadnych dôvodov“, ktoré sa podľa holandskej vlády neriadi právom Únie,⁷¹ a žiadosťami o medzinárodnú ochranu podľa vnútroštátneho práva, ktorým sa preberá smernica 2011/95, v konaní prebiehajúcom na vnútroštátnom súde. Francúzska a maďarská vláda, ako aj Komisia zastávajú názor, že v návrhu na začatie prejudiciálneho konania sa neuvádzajú dostatočné informácie, najmä pokiaľ ide o otázku, čo znamená „žiadosť o povolenie pobytu z riadnych dôvodov“, na to, aby Súdny dvor mohol zmysluplne odpovedať na druhú časť tretej otázky. Zástupca žalobkýň navyše v rámci odpovede na otázku Súdneho dvora na pojednávaní potvrdil, že táto vec sa týka iba žiadostí o medzinárodnú ochranu, nie „žiadostí o povolenie pobytu z riadnych dôvodov“. To potvrdzuje tvrdenie holandskej vlády, podľa ktorého druhá časť tretej otázky nie je pre vyriešenie vecí prejednávaných na vnútroštátnom súde relevantná. Z uvedeného dôvodu navrhujem Súdnemu dvoru, aby vyhlásil druhú časť tretej otázky za neprípustnú a aby sa ňou ďalej nezaoberal.⁷²

C. Štvrtá otázka

68. Štvrtá otázka sa týka konkrétne ujmy, ktorú maloletá osoba môže utrpieť v dôsledku dlhodobého pobytu v členskom štáte, a toho, kedy – ak vôbec – sa to má zohľadniť v rámci vecného posúdenia následnej žiadosti o medzinárodnú ochranu. Vnútroštátny súd uvažuje, že môže byť relevantné zohľadniť, či sa o prvej žiadosti rozhodlo v lehotách stanovených právom Únie, či bol pobyt žiadateľa v členskom štáte legálny a či bola splnená alebo vynútená už skôr uložená povinnosť návratu.

69. Podľa návrhu na začatie prejudiciálneho konania žalobkyne tvrdia, že u nich došlo k oneskoreniu vývoja alebo narušeniu vývoja v dôsledku stresu spôsobeného životom v neistote v súvislosti s výsledkom prvých žiadostí ich rodiny o medzinárodnú ochranu a hrozbou núteného návratu do ich krajiny pôvodu, pričom tieto tvrdenia podporili listinnými dôkazmi. Všetci účastníci konania, ktorí reagovali na štvrtú otázku, s výnimkou zástupcu žalobkýň tvrdia, že o výsledku následnej žiadosti o medzinárodnú ochranu by sa nemalo rozhodovať na základe tohto druhu ujmy.

70. Je nepochybné, že život v pretrvávajúcej neistote a ohrození spôsobuje stres, ktorý môže u detí viesť k oneskoreniu alebo narušeniu vývoja.⁷³ To samo osebe nie je faktorom, ktorý môže zakladať nárok na medzinárodnú ochranu podľa smernice 2011/95 alebo odôvodňovať miernejší prístup pri posudzovaní žiadosti na tento účel, ako zrejme naznačuje vnútroštátny súd. Rodičia žalobkýň sa

⁷¹ Holandská vláda vo svojich pripomienkach k piatej otázke, v ktorej sa takisto uvádza povolenie pobytu z riadnych dôvodov, odkázala Súdny dvor na článok 3.6a Vreemdelingenbesluit 2000 (vyhláška o cudzincoch z roku 2000) z 23. novembra 2000 (Stb. 2000, č. 497).

⁷² Rozsudok zo 14. januára 2021, The International Protection Appeals Tribunal a i. (C-322/19 a C-385/19, EU:C:2021:11, body 51 až 55 a citovaná judikatúra).

⁷³ Pozri napríklad KALVERBOER, M. E., ZIJLSTRA, A. E., KNORTH, E. J.: The developmental consequences for asylum-seeking children living with the prospect for five years or more of enforced return to their home country. In: *European Journal of Migration and Law*, roč. 11, Martinus Nijhoff Publishers, 2009, s. 41 – 67.

rozhodli, že je v najlepšom záujme ich detí vyčerpať dostupné právne prostriedky nápravy v kontexte prvej žiadosti rodiny o medzinárodnú ochranu a podať následné žiadosti v mene ich detí. Nič nenasvedčuje tomu, že spracovanie týchto žiadostí a rozhodnutie o týchto žalobách trvalo dlhšie, než sa dalo primerane očakávať. Nevyhnutným následkom rozhodnutí rodičov žalobkýň bolo predĺženie pobytu rodiny v Holandsku. Treba predpokladať, že rodičia zvážili dôsledky svojich rozhodnutí pre blaho svojich detí so zreteľom na tieto okolnosti. Možno sa domnievať, že svoje rozhodnutia urobili v presvedčení, že pre ich deti je lepšie zostať v Holandsku, než sa vrátiť do Iraku. Je možné, že to nebolo ideálne rozhodnutie, ale na základe vlastnej argumentácie žalobkýň možno len ťažko prijať, že utrpeli väčšiu ujmu, než by utrpeli v prípade, že by sa ich rodičia rozhodli vrátiť sa s nimi do Iraku.

71. Pri prijímaní rozhodnutí o žiadostiach o medzinárodnú ochranu týkajúcich sa maloletej osoby sa napokon musí vziať do úvahy jej vývinový vek a jej fyzický a mentálny zdravotný stav v čase posudzovania. Okolnosti, ktoré mohli mať nepriaznivý vplyv na vývoj alebo zdravie dieťaťa, v tomto kontexte nie sú relevantné.

D. Piata otázka

72. Svojou piatou otázkou sa vnútroštátny súd pýta, či je vnútroštátna právna prax, keď sa rozlišuje medzi prvými a následnými žiadosťami o medzinárodnú ochranu v tom zmysle, že pri rozhodovaní o následnej žiadosti o medzinárodnú ochranu sa nezohľadňujú riadne dôvody, vo svetle článku 7 Charty v spojení s článkom 24 ods. 2 Charty zlučiteľná s právom Únie.

73. Je náročné určiť súvislosť s právom Únie a význam tejto otázky v konaní prebiehajúcim na vnútroštátnom súde, ktoré sa týka následných žiadostí o medzinárodnú ochranu a nie žiadostí o povolenie pobytu z riadnych dôvodov, ktoré sa podľa tvrdení holandskej vlády neriadia právom Únie. Preto Súdnemu dvoru navrhujem, aby túto otázku vyhlásil za neprípustnú z rovnakých dôvodov ako tie, ktoré sa uvádzajú v bode 67 vyššie.

V. Návrh

74. Vzhľadom na všetko vyššie uvedené navrhujem, aby Súdny dvor odpovedal na prejudiciálne otázky, ktoré položil Rechtbank Den Haag, zittingsplaats 's-Hertogenbosch (súd v Haagu zasadajúci v 's-Hertogenboschi, Holandsko), takto:

1. Článok 10 ods. 1 písm. d) smernice Európskeho parlamentu a Rady 2011/95/EÚ z 13. decembra 2011 o normách pre oprávnenie štátnych príslušníkov tretej krajiny alebo osôb bez štátneho občianstva mať postavenie medzinárodnej ochrany, o jednotnom postavení utečencov alebo osôb oprávnených na doplnkovú ochranu a o obsahu poskytovanej ochrany

sa má vykladať v tom zmysle, že:

- štátni príslušníci tretej krajiny, ktorými sú ženy a dievčatá, majú spoločnú prirodzenú charakteristiku spočívajúcu v ich biologickom pohlaví a v dôsledku toho, že počas tej fázy svojho života, v ktorej sa buduje ich identita, dlhší čas žili v členskom štáte, môžu mať spoločné presvedčenie o rodovej rovnosti, ktoré je také zásadné pre ich identitu, že by nemali byť nútené, aby sa ho zriekli,

- s cieľom určiť, či skupina má vlastnú identitu v krajine pôvodu, pretože ju okolitá spoločnosť vníma ako odlišnú, sú členské štáty podľa článku 4 smernice 2011/95 povinné zohľadniť všetky príslušné skutočnosti, pokiaľ sa týkajú krajiny pôvodu v čase prijatia rozhodnutia o žiadosti o medzinárodnú ochranu, vrátane zákonov a nariadení danej krajiny pôvodu a spôsobu, ktorým sú uplatňované, spoločne so všetkými príslušnými náležitosťami, ktoré žiadateľ o medzinárodnú ochranu predloží,
 - skupina pozostávajúca zo žien a z dievčat, ktoré majú spoločné presvedčenie o rodovej rovnosti, má vlastnú identitu v krajine pôvodu, ak ich v prípade, že vyjadria toto presvedčenie prostredníctvom vyhlásení alebo správania, spoločnosť v danej krajine vníma ako osoby porušujúce spoločenské zvyklosti,
 - spoločné presvedčenie o rodovej rovnosti nemusí mať náboženský ani politický základ.
2. Smernica 2011/95 v spojení s článkom 24 ods. 2 a článkom 51 ods. 1 Charty základných práv Európskej únie

sa má vykladať v tom zmysle, že:

- vnútroštátna prax, v rámci ktorej rozhodujúci orgán pri vykonávaní vecného posúdenia žiadosti o medzinárodnú ochranu alebo následnej žiadosti o medzinárodnú ochranu nezohľadní v prvom rade najlepší záujem dieťaťa alebo posudzuje najlepší záujem dieťaťa bez toho, aby predtým v každom konaní tento záujem zistil, je nezlučiteľná s právom Únie,
- stanovenie metodiky a postupu zisťovania najlepšieho záujmu dieťaťa prináleží členskému štátu, pričom sa v plnej miere zohľadní zásada efektivity,
- ujma, ktorú maloletá osoba utrpela v dôsledku svojho dlhodobého pobytu v členskom štáte, nie je relevantná pre rozhodnutie o vyhovení následnej žiadosti o medzinárodnú ochranu, ak je tento dlhodobý pobyt v členskom štáte dôsledkom rozhodnutia rodičov alebo opatrovníkov maloletej osoby vyčerpať dostupné právne prostriedky nápravy s cieľom napadnúť zamietnutie prvej žiadosti a podať následnú žiadosť o medzinárodnú ochranu.